

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Ärgång 20. Nr.1. 2000

Arkeologins roll i samhället Kristina Jennbert

Spännande, exotiskt och äventyrsfyllt! Vem har inte någon gång berättat eller lyssnat till sådana berättelser om arkeologer och arkeologi? Arkeologin som äventyr är betydelsefullt när vi diskuterar arkeologins roll i samhället. Men på vilket sätt är arkeologi äventyr? Vad är arkeologins styrka? Vad är vi speciellt bra på?

Arkeologi finns på museer och forntidsbyar, i radio och TV och i tidningar och bland böcker. Arkeologin är massmedial och engagerar människor i allmänhet. Arkeologin har naturligtvis flera olika funktioner beroende på sitt sammanhang. Det tycks emellertid som om anslagsgivande myndigheter inte prioriterar arkeologin eller humaniora på ett skäligt sätt och man kan förundras över utbildningspolitiska och kulturpolitiska beslut.

Förvisso har arkeologin en lagskyddad tillvaro och kanske är dess styrka kontakter med människor via platser i landskapet. Men arkeologin har olika identiteter och det finns olika arkeologiska nischer i landet som var och en har sina funktioner i samhället. På arkeologmötet

i Östersund den 5-6 maj kommer ett stort antal arkeologer att träffas. Ett "arkeologsamhälle" med arkeologer från museer, kulturmiljövård och universitet har möjlighet att diskutera arkeologins roll i samhället. Nu handlar det inte om inomvetenskapliga frågor utan tvärtom om arkeologins obetyvligt meningsfyllda existens utanför arkeologsamhället.

De arkeologiska undersökningarna, grävandet, är naturligtvis en attraktion i synliggörandet av arkeologin. Men kanske lockar inte tolkningarna av resultaten från grävningarna så mycket som fynden i sig. De fina fynden är viktiga och de är tacksamma att förevisa men också lätt förklarade som exotiska, luxuösa, eller titta vad de kunde. Många gånger blir förklaringarna till fynden ganska tontiga, den ena mer primitivistisk än den andra, och fördomar grasserar om det egnas förträfflighet. Men kanske kan intresset för fynd leda vidare till diskussionen om arkeologins olika roller.

Om något har betydelse i vår samtid så är det materiella ting, saker, föremål, prylar, plock, objekt eller vad vi nu kallar dem. Oumbärliga och självklara prylar omger oss idag, prylar som var totalt okända för kanske 50 år sedan. Kan

arkeologin lyfta fram ännu äldre prylar, långt för den moderna tidens prylsamhälle? Kan vi ge rättvisa åt de människor som hade föremålen i sin hand och inte bara använda föremålen för att kronologiska, korologiska, tekniska eller symboliska frågor. Kan vi göra en berättelse om ett föremåls livshistoria? Kan arkeologer skriva engagerande berättelser utan att fastna i fyndpositivistiska deskriptiva redogörelser? Vi förslår att samfundet producerar en bok med berättande berättelser kring både exotiska och vardagliga föremål som människor än gång haft i sin hand, *Föremål från det förflutna*.

Så till föreställningarna om det förgångna! Under arkeologins historia har det vuxit fram en stor mytskatt om människor i det avlägset förflutna. Vem har inte hört talas om stenåldersmännen och de ständigt malande kvinnorna? Vikingarna, då? Kan vi ändra denna mytskatt? Är det möjligt att fylla ut skrymslen och på så sätt synliggöra att arkeologer är **interpretatörer**? Denna sidan av arkeologin är dessvärre mindre synlig. Det handlar om att arkeologin är samtidshistorisk och politisk till sin karaktär och att arkeologi har att göra med självreflexion.

Arkeologin kan visa hur vetenskapssyn och historiesyn påverkar våra tolkningar av förgången tid lika mycket som vår nutid. Arkeologin kan genom sitt långtidsperspektiv bidra till att bryta upp invanda föreställningar. Arkeologin fungerar då som en typ av civilisationskritik som ger perspektiv på nuet. Detta leder naturligtvis också till konsekvenser för våra möjligheter att nå det förgångna. Dialogen inom arkeologin om våra olika vägar att tolka, förklara

eller förstå det förgångna är lika problematisk och flerdimensionell som att förstå den egna samtiden. Arkeologin kan lyfta fram viktiga frågor och därmed också granska vår egen samtid.

Ett civilisationskritiskt exempel är förhållandet mellan natur och kultur, som har varit och är under kontinuerlig diskussion. Vår egen tid är fylld med etiska diskussioner om huruvida människan är en naturvarelse bland andra naturföremål exempelvis djur och träd eller om människan har företrädesrätt men också förpliktelser gentemot djur och växter. Hur i hela världen kan vi som arkeologer närma oss förhistoriska förhållanden. Men detta är en utmaning att också visa i t.ex. den allmänna kulturdebatten.

I vilken grad knyter arkeologer då an till den allmänna kulturpolitiska debatten? Frågor om miljöfrågor, identitet, etik och mångkulturalism är några exempel där arkeologin öppnar upp för allmänmänskliga perspektiv. Men, finns det andra frågor där arkeologin skulle kunna bidra? Våra möjligheter som arkeologer är att på olika sätt finnas med i dagens samhällsdebatt. Det är bara vår egen fantasi som sätter gränser.

Den arkeologiska yrkeskåren har en styrka och en professionell stolthet. Men i termer av en berättande arkeologi för en bredare publik lider arkeologkåren av både en terminologi och ett fikonspråk som saknar det berättande språket. Vad sägs om flintavslag eller stolphål, eller anläggningen A312? Är arkeologer så lästa till empirin, de få fragmenten från en förgången verklighet, att det blir oöverskådligt svårt att berätta en berättelse? Kan arkeologer anta utmaningen att skriva själva för en bredare publik

eller skall andra personer få göra det istället?

Har arkeologer fastnat i ett rationellt nyttotänkande eller känslöfylld romantisk fascination? Kan arkeologin delta i ett reflekterande samtal över vår egen samtid? Till både fröjd och fromma?

Frågelista inför Östersundsmötet:

Vi ber om förslag på klenoder, ”pärlor” ur det förflutna eller vardagliga föremål och författare inför en publikation *Föremål från det förflutna*.

Finns det intresse av ett nätverk med arkeologer som är intresserade av arkeologins roller i vårt samhälle?

Behövs seminarier, kurser eller enstaka föreläsningar?

Överhuvudtaget behövs förslag och idéer, eftersom Östersundsmötet är ett

prov på samfundets kraft att samla arkeologer från olika delar av Sverige till meningsfulla samtal om arkeologi

Arbetsgruppen inom arkeologiska samfundet för arkeologins roll i samhället består av Lars Ersgård, Marie Holmström, Kristina Jennbert, Henrik Klackenberg, Ola, Kyhlberg, Nils Ringstedt

Väl mött i Östersund. Fram till dess kan synpunkter skickas till Kristina Jennbert.

Kristina Jennbert
Arkeologiska institutionen
Lunds universitet
Sandgatan 1
223 50 Lund
Kristina.Jennbert@ark.lu.se

Arkeologins roll – en kort bibliografi

Andersson, E et al. (Eds.) 1995. Arkeologi och förmedling. University of Lund. Institute of Archaeology. Report series 54. Lund.

Eriksen, T. H. 1996. Historia, myt och identitet. Bonnier Alba Essä.

Eriksson, T. 1999. Älskade pryll! Reklam- och pryllhistoria för rekordårens barn. Bokförlaget Prisma.

Kristiansen, K. 1998. Gamla gränser och nya frontlinjer. Reflektioner kring arkeologins identitet. Arkeologiska horisonter (ed. O. W. Jensen & H. Karlsson). Bokförlaget Symposium.

Kulturmiljövård 1 1999. Tema Uppdragsarkeologi

Lundén, S. & Häggström, L. 1999. Forn tid till salu. Fornvännen 1999/2.

Magnus, B. & Morger, K. 1994. Kön och kulturarv. Studier till kulturmiljöprogram för Sverige. Riksantikvarieämbetet.

Moberg, C.-A. 1984. Den nyttiga fornforskningen. En skiss till en åskådnings historia och karakteristik. Lychnos.

Welinder, S. 1997. Arkeologi i massmedia. Fornvännen 1997/1.

Felaktiga epostadresser

I tidigare Gjallarhorn har två felaktiga epostadresser publicerats. Rätt adresser är som följer:

- Bozena Werbart: bozena.werbart@arke.umu.se
- Lars Redin: lars.redin@historiska.se

Lars Lundqvist

Fjärde

Svenska arkeologmötet

Östersund 5-6 maj 2000

Ur årets program

***Arkeologi i Mittnorden**

Med utgångspunkt i fjällvärlden
Botniabanan - att samarbeta om forskning i ett lapptäcke
Mithögskolans arkeologi

***Arkeologi och etik**

Reflektioner kring arkeologins etiska dimensioner
Renbetesmålet mellan samer och renägare
Arkeologisk etik - ett förslag till etiska regler

***Arkeologi i samhället**

Behövs arkeologin i dagens samhälle och i så fall vilken roll kan eller bör den spela?

***Festmiddag på Jamtli**

Jämtländsk buffé

***Exkursionen**

"Kulturminnen i Storsjöbygden"
Lunch i algerian i Glosa

Inbjudan till Posters. Presentera aktuella projekt. Kontakta inga.ullen@historiska.se

Mötet, festmiddag och exkursion med lunch är avgiftsfria vid [anmälan senast 1 april](mailto:inga.ullen@historiska.se) till inga.ullen@historiska.se eller Inga Ullén, Historiska museet, Box 5428, 114 84 Stockholm (Obs förlängd anmälningstid). Vid ev avbokning efter 1 april debiteras adm avgift, 100kr.

Speciellt buss- och logipaket för 550 kr (vandrarhem) och 850 kr (hotell). Avresa Stockholm 4 maj kl 13 med stopp i Uppsala. Åter Stockholm 6 maj ca kl 23.
Bokning 08/678 08 40 (dygnet runt). Även enbart logi erbjudes till oslagbara priser.
Upplysningar magnus.elfwendahl@elfco.se

Arrangörer: Svenska Arkeologiska Samfundet och Mithögskolan i Östersund
Sponsorer: Jämtlands läns landsting, Jämtlands länsmuseum och Mithögskolan

KALLELSE TILL SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE

Årsmötet hålls den 5 maj 2000 kl 17.30 i anslutning till Svenska arkeologmötet på läns museet i Östersund.

Det digitala Gjallarhornet

Som ni alla vet så finns möjligheten att ladda hem **Gjallarhornet** via **Internet**. Den länk som ni ska skriva in är:

<http://d1o25.telia.com/~u31107113/sas/index.htm>

Gjallarhornet finns här i s.k. pdf-format. Läsaren till detta program (Acrobat Reader, finns i en version 4) är gratis och fungerar både på Mac och PC. Man kan skriva ut från detta program. Om Du har problem att ladda ner eller att öppna pdf-filen så hör av er till mig (lars.lundqvist@archaeology.gu.se). Ett skäl kan vara att du har en gammal browser (Netscape el. Internet Explorer 2-3) eller kanske en gammal Acrobat Reader-version.

Litet statistik: de som gått in på SARK:s hemsida är i regel PC-användare (Windows 95/98/NT: 89%, Mac: 8%). De flesta (86%) använder en browser som har versionsnummer 4 eller högre (Netscape 4, Internet Explorer 4 eller 5).

Lars Lundqvist

Svenska Arkeologiska Samfundet

Sekreterare: Carolina Andersson

Svenska Arkeologiska Samfundet
c/o Elfwendahl, Runebergsgatan 6
114 29 Stockholm

Gjallarhornet

Redaktörer: Carolina Andersson, Ola Kyhlberg, Lars Lundqvist

E-post:
carolina.andersson@raa.se
ola.kyhlberg@raa.se
lars.lundqvist@raa.se
agneta.akerlund@ark.su.se

Ansvarig utgivare: Agneta Åkerlund 2000-02-25